

משה גלעד

בריכת החורף נווה גן, בקצה הצפוני של רמת השרון, כלואה בין כבישים סואנים לשכונות חדשות. קל מאוד לומר עליה שהיא מקרה אבוד. מה הסיכוי של שטח הצפה, שמלא רק כמה חודשים בשנה במים רדודים? מה הסיכוי של שלולית גדולה, עם כמה עופות מים, במדינה שבה ייבוש ביצות נתפש בעבר כהתגשמות החלום?

בריכת החורף נווה גן צמודה ממזרח לנתיבי איילון. בצד השני שלה משתרע בית העלמין קרית שאול. היא נמצאת אמנם מדרום לצומת הכפר הירוק, אבל בשטחה של רמת השרון. בדיוק מעבר לג' בולה הצפוני של תל אביב. יש באזור זה שטח הצפה ענק וכמה בריכות חורף. הגדולה והמפותחת שבהן שייכת לכפר הירוק וטופחה בידי תלמידי המוסד כפעילות קהילתית. בריכת נווה גן היא האחות הקטנה שלה ונמצאת קרוב לומטר דרומה וכמה מאות מטרים מצפון לבתים האחרונים בשכונה.

בנובמבר 2019 חתמו מועצת עיריית רמת השרון ורשות מקרקעי ישראל על הסכם הפיתוח לשכונת נווה גן צפון, בהיקף של 566 מיליון שקל. השכונה המתוכננת, ששטחה 825 דונם, נמצאת מצפון לשכונה הקיימת, מזרחית לנתיבי איילון ומערבית לבית העלמין קרית שאול, ואמורה לכלול כ-3,100 יחידות דיור. ההסכם כולל סלילת כביש שיחבר בין גליל ים בצפון לצומת הפיל בדרום, ויעקוף את מחלף ציר התנועה הקיים, קרי רחוב סוקולוב (רמת השרון) ומשה סנה (תל אביב), דרך מחלף הכפר הירוק.

רויפמן: "תמיד יש סיכוי לשנות את רוע הגזירה. כך היה גם בהרצליה, שם ריחפה סכנה מעל שלולית החורף הגדולה שנהפכה לאחר מכן, בזכות ראש העיר אז, לפארק מרשים"

כביש נוסף, ממזרח למערב, מקביל לכביש 5 ומדרום לו נקרא "כביש רצועת הנופש". השטח שמדרום לו מיועד לבנייה. השטח הצפוני, הצמוד לכביש 5 אמור להישאר בינתיים כקרקע חקלאית. משמעות הפיתוח היא עוד כבישים ובניינים. השטח הירוק והגדול ממזרח לנתיבי איילון ית' כוונן וסכנה ממשית מרחפת על בריכת החורף נווה גן.

האקולוגים מסכימים שהחשיבות הסביבתית של השטח גדולה. חיים בו כמה ממיני הדורחיים הקיימים במישור החוף: אילנית מצויה, קרפדה ירוקה, טריטון הפסים וחפריות. טריטון הפסים, למשל, נמצא בסכנת הכחדה בישראל והוא חיה מוגנת. מלבד היותן אתר רבייה חשוב לדורחיים שבאזור, השלוליות מושכות אליהן עופות מים רבים.

בריכת נווה גן. הדורחיים הבוגרים שבים לבתי הגידול ההרוסים מדי שנה, עד שהם נכחדים צילומים: משה גלעד

מי יציל את טריטון הפסים

בריכת החורף נווה גן בגבול רמת השרון ותל אביב היא בית גידול לחיות בסכנת הכחדה. האם פעילי סביבה יצליחו למנוע את הריסתה למען עוד מתחם מגורים והאם גיין גודול תירתם למאבק?

עשרות שנים במסגרת מחקר של פרופ' אביטל גזית מאוניברסיטת תל אביב על בריכות חורף בשטחים חקלאיים. בעבר היו באזור בריכות טבעיות גדולות, שנהרסו עם סלילת נתיבי איילון ובעת פיתוח שכונת נווה גן. סביב הבריכה נמצא נוף שמכונה "אחו לח" ובו צור מח אופייני לקרקעות כבדות.

ציליל לבין, אקולוגית ברשות הטבע והגנים מסבירה שהתוכנית כולה אושרה לפני שנים. לדבריה בזמנו ויתרו בקלות רבה יותר על שטחים צמודי עיר. היום, היא משערת, ייתכן שזה לא היה קורה בקלות. ההנחיה של לבין ואנשי הרשות היא לשימור בריכה אחת בתוך התוכנית. מלבדה, כל השטח ומרבית שטחי הצפה ייבנו. התוכנית כוללת גם פארק עירוני, שבו יסדירו את הניקיון מהשכונה ואת זרימת המים הרבים מערבה. אנשי רטיג עושים בימים אלה העתקה של פרטים בוגרים לבריכות חורף אחרות. המשמעות היא שוטטות לילית עם פנסים בחיפוש אחר טריטונים. בהמשך יעשו גם העתקות של ראשנים.

רוני שושן, האקולוג של הכפר הירוק, מסביר: "עם הקמת השכונה החדשה ייעלם שטח הצפה שגודלו בין 100 ל-160 דונם. עיריית רמת השרון הבינה את החשיבות של המקום ולכן הוסכם שתעשה הפירה של 2.5 דונם כדי ליצור בריכה מלאכותית אחרת. צריך לברך על כך ובכל זאת כדאי לזכור — הורסים יותר ממאה דונם ושוברים על 2.5 דונם". שושן מבהיר שחלק מן הסכנה בפיתוח המהיר היא בכך שקטיעת משטר זרימת המים במרחב תגרום להתייבשות כללית ולהיעלמות בעלי

בהרצליה ריחפה סכנה מעל שלולית החורף הגדולה והיא נהפכה לאחר מכן, בזכות ראש העיר אז יעל גרמן, לפארק מרשים".

בימים אלה מנסה רויפמן להשיג את תמיכתה של גיין גודול במאבק. הוא מגדיר אותה כ"מנטורית" שלו ומעורב במאבקים אחרים שמנהלת גודול בעולם — למשל בהגנה על שימפנזים במאלי שבאפריקה. הוא גם שלח לי עותק ממכתב שקיבל מ-IUCN (איגוד השימור העולמי שמנסה את הרשימה האדומה של בעלי חיים בסכנת הכחדה), שבו מובעת תמיכה גורפת במאבק לשימור כל שטח הצפה המדובר. רוב הבריכות באזור הן מלאכותיות. הן נחפרו רק לפני כמה

האקולוגים מספרים סיפורי פיה ונוגע ללב על טריטון ששוטט ברחובות שכונת נווה גן הקיימת וחיפש את דרכו לאתר הרבייה שלו, שנהרס תחת הבינוי. טריטון נים נוהגים לשוב בכל שנה בעת ההצפות לאותו אתר.

פרופ' שריג גפני מהמרכז האקדמי רופין מסביר באתר החברת להגנת הטבע שחלק ממיני הדורחיים (למשל החפרית המצויה) נודדים מדי שנה לאתרי רבייה קבועים. עיקר התמותה של בוגרים מתרחשת בנדידתם וזו לא חר שנהרסו בתי הגידול הקבועים. הבוגרים שבו לבתי הגידול ההרריים במשך כמה שנים. כך הוכחה אוכלוסייה שלמה.

השם: "רצועת הנופש"

ביקור עכשווי בבריכה הוא חוויה מרתקת. את בעלי החיים הנדירים לא ראיתי. טריטונים וחיפריות לא נוטים להתיידד בשעות היום. לעומת זאת כמה עופות מים הביטו בי בעניין ונראו מאושרים. נרקיסים לבנים צהובים פורחים עכשיו בלב הביצה הזו.

אי אפשר להימלט בזמן הביקור בבריכת נווה גן מהתחושה שניצב לפנינו עוד משל על יש-ראל בועיר אנפין. כך נראה פיתוח מהיר, על פניו הכרחי, כמעט מובן מאלי. הפיתוח מאושר על פי הכללים והתקנות, אבל מצער השם שמופיע על התוכנית שאושר הוא "רצועת הנופש מערב". זו לא ציניות. זו המציאות. המיקרו-קוסמוס הזה — כמו החיים שלנו — בין נתיבי איילון הסואנים לבית העלמין הדומם בקרית שאול — נושא שמות סמליים כמו "הכפר הירוק" ו"נווה גן". כל זה נשמע כמו משל

החיים. כמו המים כיום בשטח אדירה לדבריו ולמרכבה הצער מזרימים כמות גדולה מהם לים.

עפרי גבאי מן החברה להגנת הטבע מבהירה שלא כל שטח ההצפה אמנם מיועד לבנייה אך הניקיון אליה עתיד להיפגע. לכן החלו כבר בעבודות העתקה של טריטונים לבריכות חורף אחרות. אבי גרובר, ראש העיר רמת השרון, מסביר בשיחה ל"הארץ" שהמהומה קצת מוקדמת מדי לדיעבד. בשלב ראשון ייבנה שטח קטן יחסית, מצפון וצמוד לנווה גן הקיימת. לכך יש כבר הסכם פיתוח והשיווק יחל בקרוב. אלה לדברי גרובר שטחים חקלאיים ללא חשיבות סביבתית קריטית. על גורל השטח הצפוני יותר, הצמוד לכביש החדש שיחצה את המרחק, אין עדיין לדבריו תוכנית מפורטת ובכל מקרה, מסביר גרובר, יש כוונה לשמר את ערכי הטבע והבריכה. "אנחנו עדיין בודקים איך לעשות זאת נכון ואעשה הכל כדי שהשטח יישמר שם".

הנתונים על גורל בריכות החורף בישראל מדאיגים מאוד. לפי מחקר שפירסמו פרופ' אביטל גזית וד"ר אלדד אלרון מהמחלקה לזואולוגיה באוניברסיטת תל אביב, יחד עם פרופ' נעם לוי מן המחלקה לגיאוגרפיה באוניברסיטה העברית, מתוך 192 ביצות ובריכות חורף שהיו קיימות במישור החוף המרכזי באמצע המאה ה-19 נותרו כיום רק 35. יותר מ-80 אחוז מן הבריכות נעלמו או נדרסו תחת הפיתוח המואץ והגידול המהיר באוכלוסייה. המחקר הצביע גם על כך ששטחן הכולל של הבריכות בעונת החורף היה 27.6 קמ"ר בעוד שכיום, בשנה גשומה, הוא מגיע ל-2.4 קמ"ר. כלומר שטח הבריכות הצטמצם ביותר מ-90 אחוז.

המרחק בין בריכות החורף במישור החוף היה בעבר קטן מקילומטר אחד. כיום הן מרוחקות זו מזו פי שניים או יותר. כבישים ושטחים בנויים קוטעים אותן ומיני בעלי חיים מתקשים לעבור ביניהן. רק כ-14 בריכות חורף וביצות לאורך מישור החוף נמנעו צאות בתחום שמורות טבע וזכות להגנה טובה יותר. הבריכות ליד הכפר הירוק אינן ביניהן. הדוגמאות שכולם אוהבים להזכיר הן של בריכות בתחומי ערים שנהפכו לפארקים מושכי קהל — כך בהרצליה ובשלולית הגדולה בנתניה.

אנפית בשלולית החורף

האדריכל איל ויצמן, הפועל למען זכויות אדם, לא הורשה להיכנס לארצות הברית

קבוצת המחקר של האדריכל הישראלי-בריטי מציגה בימים אלה שתי תערוכות, במיאמי ובסן פרנסיסקו, העוסקות בהפרה של זכויות אדם ברחבי העולם, לרבות ישראל. "זה הדהים אותי, אבל לא הפתיע", מסר

13.21X3

נעמה ריבה

צילום: Tom James

האדריכל הישראלי-בריטי איל ויצמן לא הורשה להיכנס לארצות הברית לטובת פתיחת שתי תערוכות של קבוצת המחקר שלו, "ארכיטקטורה פורנוגית". התערוכה הראשונה נפתחה ביום רביעי במוזיאון לאמנות ולעיצוב MDC במיאמי ותערוכה נוספת נפתחה בשבת במוזיאון דה יאנג בסן פרנסיסקו. "זה הדהים אותי, אבל לא הפתיע אותי", מסר ויצמן ל"הארץ". לדבריו, זו הפעם הראשונה שנמנע עת ממנו כניסה למדינה וזה מסיבות פוליטיות: "במסגרת העבודה שלי אני צריך להיות בכל מיני מקומות שבהם מתרחשות הפרות של זכויות אדם".

בתערוכה במיאמי, True to scale ("נאמן למקור") שמה, מוצגים 12 מחקרים על אזוריים שבהם קיימת הפרה של זכויות אדם באמצעים טכנולוגיים מתקדמים כמו מציאות מדומה. בין האירועים המתוארים בה: ההפצצה הישראלית על רפיח במבצע צוק איתן, המהומות ב-2018 שביקרו שבהן שוטרים ירו למוות בגבר שחור, הטיוח של מעורבות סוכנות ביטחון הפנים הגרמנית בשורת רציח פוליטיות בוונצואלה וסיפורי מהגרים באגן הים התיכון. אחת העבודות נעשתה בשיתוף פעולה עם "שוברים שתיקה". היא משחזרת בעזרת מציאות מדומה את התקרית שבה דובר הארגון לשעבר, דין יששכרופף, הכה פלסטיני בעת שירותו הצבאי.

ויצמן, שמחויק בדרכון ישראלי ובריטי, הוא פרופסור לתרבות חזותית ומרחבית באוניברסיטת לונדון ובעבר היה מועמד לפרס טרנר היוקרתי לפני כעשרה ימים, קיבל הודעה במייל משגרירות

ברמאללה, במוזיאון פרטי שנתמך על ידי קרן אל-קטאן. עד היום הקבוצה לא הציגה בעיר יהודית בישראל, אלא רק ביישוב הבדואי הלא מוכר אל-עראקיב. בעקבות שיתוף הפעולה עם "שוברים שתיקה" מתוכננת תערוכה במועדון "הגדה השמאלית" בתל אביב, הנתמך על ידי מפלגת חד"ש. את התערוכה יאצרו הצלם מיקי קרצ'מן והבמאי והאמן אבי מוגרבי. "אני מעדיף להציג במקומות אלטרנטיביים", אומר ויצמן ומסביר כי הוא נמנע מלהציג במקומות שמוזיהם עם המדינה. "המחקר שלנו על יום שישי השחור ברפיח הוצג לצוות התביעה בבת הדין הבינלאומי בהאג, לבקשתו, ותרם לפתיחה בחקירה האחרונה נגד ישראל", מספר ויצמן. הוא מוסיף כי המחקר שלהם מתייחס גם לירי של חיילי צה"ל על מפגינים פלסטינים בגבול עזה.

לדבריו, הוא לא חושש שיעכבו אותו בבואו לישראל, אליה הוא מגיע במקביל לביקוריו בשטחי הרשות הפלסטינית. "האלגוריתם אתו עובדים במעברי גבול (תוכנה המשמשת את רשויות ההגירה לזהות נוסעים חשודים לכאורה; נ"ר) מייצר אפקט מצנן על אופן המחקר שלנו כיוון שהוא בוחן את מערכת הקשרים שלנו עם אוכלוסיית פגיעות. שיטת העבודה שלנו מייצרת קשרים בין גורמים שונים והיא פגיעה לשיטת השיטור האל-גוריתמית". ויצמן טוען כי הפקיד בשגרירות אמר לו כי האלגוריתם זיהה שהוא מהווה איום. דובר מטעם סוכנות המכס והגנת הגבולות של ארצות הברית מסר ל"גרדיאן" הבריטי בתגובה: "לפקידים שלנו סמכות חוקית להפנות כל אדם לבדיקה נוספת אם אנו זקוקים לעוד מידע כדי לקבוע אם יש סיכון. פניות אלה